

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

***МОДЕРНІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ
ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ
КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ***

МАТЕРІАЛИ
*науково-методичного семінару
викладачів економічного факультету
ХНПУ імені Г.С.Сковороди*

Харків 2016

ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ САМООСВІТИ

Терно А. В., ст. викладач

Кожна людина намагається знайти своє місце в буревії повсякденності, актуалізувати себе через привабливість професії, яку обрав і присвятив своє свідоме життя, в якому на першу сходинку завжди ставиш морально-естетичний вибір - вчитися. Саме ця філософська формула зараз набуває нового звучання. По-перше, коли світ переходить до економічних знань, зростає цінність людського капіталу. По-друге, глобальна економічна криза продемонструвала, як гостро кожному із нас потрібне вміння вносити корективи в свою життєву стратегію, самостійно опановувати нові навички, швидко перенавчатися. Для цього потрібно змінити ставлення до самоосвіти та переглянути всю філософію національної освітньої системи: знижується затребуваність вузьких фахівців, на перепідготовку яких вона традиційно спрямована. Водночас додатково набуті знання не вартують нічого, якщо правила, що діють на ринку праці, не дають змоги перетворити їх на капітал для особистісного та кар'єрного розвитку.

Молода людина, якій не байдуже своє майбуття, повинна глибинно засвоїти окреслену програму з трьох Р: *розуміти, розбиратися і розвиватися*. У її основу покладена концептуальна модель самоосвіти, під якою ми розуміємо цілеспрямований морально-вольовий процес, у якому закладена мотиваційна основа постійного інтелектуального зростання продуктивних розумових сил і здібностей, реалізація яких приносить суб'єкту життєву і освітньо-професійну омріяну естетичну насолоду та результативність.

Наші дослідження переконують, що учнівська молодь, на жаль, значною мірою не розуміє сутності постійного самовдосконалення поза рамками стандартного освітнього середовища. Йдеться насамперед про самоосвіту - індивідуальну пізнавальну діяльність кожної людини в навколишньому культурно-освітньому середовищі: через читання, спілкування, подорожі,

відвідування закладів культури, за допомогою засобів масової інформації тощо.

Одним із найважливіших напрямків на шляху становлення й зміцнення економічного суверенітету України є формування у мільйонів громадян держави інтересів і стимулів до праці, розкріпачення їх інтелектуальних, організаторських та духовних здібностей. Нинішній працівник істотно вирізняється від працівника недалекого минулого, передовсім ставленням до предметів, знарядь та кінцевого продукту праці, оскільки є суб'єктом певної форми власності. Статус власника диктує необхідність вироблення комплексу знань й умінь стосовно прогнозування напрямку трудової діяльності, аналізу чинників, що матимуть найістотніший вплив на проектовану сферу діяльності, бачення перспектив її розвитку, проведення належних техніко-економічних розрахунків тощо.

У контексті відзначеного, переосмислюється і посилюється роль економічного виховання: громадяни України повинні адекватно розуміти проблему обмеженості природних ресурсів, їх раціонального використання, вміти аналізувати економічні показники, події, явища тощо.

Наша держава на власному досвіді відчула негативні наслідки економічної залежності від зовнішнього постачання енергоресурсів, і постала перед фактичною безальтернативністю. З одного боку, назріла необхідність реструктуризації економіки країни з метою зменшення її енергомісткості, а з іншого - необхідність зменшення енергозалежності від поставок енергоносіїв шляхом диверсифікації імпорту, тобто деконцентрації закупівлі сировини, зокрема природного газу, мета якої - послаблення критичної залежності від певного джерела постачання.

Основними орієнтирами процесу реструктуризації є [3, 234].

- оптимізація процесу споживання товарів і послуг;
- зменшення енергетичної та матеріаломісткої складової у структурі валових витрат на вироблення продукції;
- збільшення віддачі ресурсів за рахунок раціонального їх використання;
- вдосконалення виробничих технологій;
- збереження та охорона навколишнього середовища тощо.

Проте, як свідчить багаторічний досвід реформування вітчизняної економічної діяльності, за відповідних умов, найкраще виявляє людську сутність, сприяє становленню працівника як особистості. У сенсі сказаного, формування готовності молодого покоління до підприємницької діяльності є одним із актуальних завдань педагогічної науки. Саме тому, розв'язання проблеми “виховання цивілізованого господаря” віднесено до пріоритетних напрямів модернізації системи освіти, сутність якої полягає у “формуванні здатності особистості до самореалізації у світі, якому притаманні риси інноваційності, складності, мінливості та суперечливості” [1, 2 - 8].

Ця концепція включає у себе три основні змістовні компоненти: навчання грамотності в широкому сенсі (читацької, комп'ютерної, соціальної тощо), професійне навчання (профпідготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації) і загальнокультурна освіта, безпосередньо непов'язана з трудовою діяльністю.

Відомий американський соціолог і футуролог Елвін Тоффле, один із авторів концепції постіндустріального суспільства, у книзі “Шок майбутнього” вказував на те, що в інформаційну епоху життєво важливими для людини будуть три ключові навички та вміння: вміння вчитися, вміння спілкуватися та вміння вибирати. Неписьменною, на думку Тоффлера, буде не та людина, яка не вміє читати, а та, яка не вміє вчитися. Уміння вчитися, розучуватися і переучуватися, методологічна культура особистості та її когнітивна мобільність - ось основа освіти майбутнього за Тоффлером. Говорячи простіше, сучасній людині важливо розуміти принципи організації знання, вміти класифікувати і систематизувати інформацію, знаходити в масиві надлишкових, невизначених або неправдоподібних даних потрібні та достовірні.

Де, коли цьому слід навчатися, осмислювати, прогнозувати? Безперечно, в школі, в якій окрім предметних знань, засад світоглядних позицій, слід закладати основи мотиваційної самоосвіти. Вона, збагачуючи інтелектуально, вчить організованості, дисципліні, відповідальності і вміння оцінювати особистісний поступ, який згодом (при умові системності) буде приносити духовно-естетичне задоволення. Це так потрібно!

Бо за деякими даними, зараз щорічно оновлюється майже 5% теоретичних і 20% практичних знань. Тобто, за п'ять або шість років, які традиційно відводяться на навчання людини у ВНЗ, вже неможливо підготувати її до професійної діяльності на все життя. Більше того, експерти говорять про те, що знання, які сьогодні отримує студент, вже на етапі його перебування в альма-матер стають неактуальними. Наприклад, у США навіть введено поняття “період напіврозпаду компетенцій”, що означає тривалість часу після закінчення вузу, за який через появу нової науково-технічної інформації компетентність випускника знижується на 50%. Якщо в 1940-ві рр. цей напіврозпад настував через 12 років, в 1960-ті - через вісім - десять, в 1970-ті - через п'ять років, то в нашому столітті старіння знань відбувається вже через два - три роки. З цього випливає прямий висновок: людині XXI століття, щоб встигати за часом, слід вчитися постійно, протягом всього життя.

Мова йде не лише про студента, а й про учня, який повинен бути готовим до такого навчання. Саме учневі слід виробити тактику і стратегію самоосвітченності, на нашу думку, загальнонаукову, культурного забезпечення, предметну, в т. ч. економіки.

“Самоосвіта учня з економіки, - як підкреслює вчителька Ніжинської гімназії №3 С.Д. Булавенко, - розпочинається з самоосвіти його наставника, який покликаний, детально вивчивши потреби, нахили і здібності вихованця, допомогти скласти програму, її вузлові моменти, дати конкретні і розумні рекомендації по її реалізації”.

Поділяємо думку відомої вчительки економіки, кандидата педагогічних наук Світлани Дмитрівни Булавенко, вихованці якої - переможці і призери міських, районних, обласних і республіканських олімпіад з цього предмету.

Незаперечна істина: у творчого вчителя мають бути учні, які постійно тягнуться до знань, їх систематизації і освітлення.

“Є об'єктивні причини зарахувати предмет економіки до другорядних: мала кількість годин, недосконалі підручники й навчальні програми, убогість матеріально-технічної бази та методичного оснащення, - підкреслює Н.І. Кодак, вчитель економіки Золотоноської спеціалізованої школи № 1, - але це не

перешкода, щоб зробити цей предмет пріоритетним [2, 151].

І талановита вчителька все робить для того, щоб зацікавити дітей економічною співпрацею, як зробити уроки економіки цікавими, а позакласну роботу - захопливою і перспективною.

Свідченням успішної роботи вчителя, зокрема є:

- якість знань учнів з економіки в усіх класах, яка підвищується з кожним роком;
- успішний виступ учнів на районних, міських і обласних предметних олімпіадах (переможці і призери);
- рейтинг предмету економіки в школі - один із найвищих;
- до деяких економічних проектів залучена вся школа;
- проектування і створення інтер'єрів школи та кабінету;
- зустрічі із фахівцями-економістами тощо [2, 16].

Слід підкреслити, що широка і цілеспрямована обізнаність учнів школи з економічною ситуацією в країні, проблемами, які існують з економічним розвитком, тощо, допомагає консультативна самоосвіта з економічних проблем.

Самоосвіта - наріжний камінь самовдосконалення учнів, розширення їх потреб та інтересів, шлях до кар'єрного зростання. Наш аналіз переконує, що вчителі економіки через систему інноваційних уроків для додаткового опрацювання тем пропонують учням економічні енциклопедії, словники, довідники, цікаву сучасну економічну літературу.

“Запропонувати додаткові матеріали - це півсправи, - ділиться думками відома у Львівській області вчителька економіки Н. Суліма, - дітям слід подати чіткі рекомендації, як працювати з ним, вміти виділяти основне, аналізувати його з позицій осмислення і узагальнення”.

Ціла низка педагогічних колективів продумано і виважено для предметної самоосвіти, в т.ч. економічної, використовують навчальні кабінети, в яких є різноманітна консультативно-методична література, що допомагає учневі самостійно працювати, дисциплінувати свою думку щодо проблеми, теми, підтеми тощо.

Важливою стратегічною спрямованістю програм самоосвіти учнів різних

групових груп, що вона має психолого-педагогічне підґрунтя для безперервної освіти або освіти протягом всього життя, яка охоплює навчання індивіда від раннього дитинства до глибокої старості. Воно включає три форми навчання: формальну (школа, ПТУ, ВНЗ), неформальну (організоване навчання на робочому місці) та інформальну (одержання знань і навичок шляхом самоосвіти, спілкування в сім'ї і соціалізації в суспільстві). Концепція безперервної освіти передбачає, що людина отримує можливість вчитися завжди, коли виникає необхідність, і її вік при цьому не має значення. У зв'язку з цим Євросоюз має намір до 2020 року досягти таких цілей:

1. 95% дітей у віці від 4 до 6 років мають бути охоплені різними формами дошкільної освіти.
2. Частка 15-річних підлітків, у яких недостатні успіхи в читанні, математиці та природничих науках, не повинна перевищувати 15%.
3. Частка тих, хто достроково перериває навчання не має бути більшою 10%.
4. Частка осіб у віці 30 - 34 роки, які займаються післядипломною освітою, повинна становити як мінімум 40%.
5. Принаймні 15% дорослих (у віці від 25 до 64 років) мають бути задіяні у програмах безперервного навчання.

Усе це повинно дати можливість людині якомога довше залишатися активним членом суспільства. Найбільшого охоплення громадян, задіяних у різних формах освіти впродовж усього життя, в ЄС домоглися Швеція, Данія, Великобританія та Фінляндія (23 - 32%), найменшого - постсоціалістичні Болгарія та Румунія (менше 2%). У Фінляндії кількість дорослих, що навчаються за програмами безперервної освіти на базі ВНЗ, перевищує кількість молоді, яка навчається у них за традиційними академічними програмами. Зі свого боку, у Франції стягується так званий податок на кваліфікацію: фірма зобов'язана виділяти від 0,5 до 4% фонду оплати праці на професійне навчання та перенавчання співробітників. У Німеччині діє правова норма про освітню відпустку для дорослих: працівник може пройти курси підвищення кваліфікації з відривом від виробництва і збереженням зарплати

(зазвичай п'ять днів на рік).

В офіційних документах Єврокомісії стверджується, що кожна країна, яка прийняла стратегію безперервної освіти, змогла просунутися вперед у своєму економічному розвитку.

Ця проблема має чітко окреслені напрями: психологічні, економічні, мотиваційні і залежить від загального стану розвитку освіти, її перспективи.

На нашу думку, мають місце зрушення: нещодавно відбулись загальні збори Національної академії педагогічних наук України, напрацьовано й представлено цінний матеріал, визначено концептуальні засади і практичні механізми підвищення ефективності освіти. Сьогодні цей оригінальний документ слід дохідливо донести до кожного навчального закладу: від дошкільного до вищого, про нього повинен знати кожен учень, студент, вчитель, викладач, всі, хто не байдужий для освіти як явища і процесу.

Висновок. Економічна освіта виступає невід'ємною складовою виховання майбутнього громадянина. Саме виховання свідомих громадян, здатних прийняти раціональні та ефективні, рішення під час реалізації як особистих економічних інтересів, так і економічних інтересів соціальної спільноти та країни в загалом, врешті-решт сприятиме розвитку економічно потужної та політично незалежної Української держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1.Грінченко І.О., Уткіна В.Б. Погляд на економічну освіту і сучасний урок економіки // Економіка в школах України. — 2006. — № 10 (23) жовтень. — С. 2 — 8.
- 2.Економіка в школах України. — 2010. — №11 (72). — С. 151.
- 3.Михасюк І., Янків М., Залога З. та ін. Регіональна економіка. — Львів: Українські технології, 1988. — 234 с.
- 4.Современная экономика: Общедоступный учебный курс. — Ростов-на Дону: Феникс, 1995. — 608 с.